

P. H. MULLER

JOHANN CHRISTOPH BLUMHARDT

1805 - 1880

Inleiding

De betekenis van Johann Christoph Blumhardt is een andere dan die van zijn zoon Christoph Friedrich, doch de inzichten en de arbeid van de zoon zijn, zonder kennis van leven en werk zijns vaders niet op de juiste wijze te zien en te verstaan. Daarom zal de lezer, wanneer wij straks over Blumhardt de zoon handelen, moeten teruggrijpen naar de levensbeschrijving, die wij hieronder geven van Johann Christoph.

Het is een merkwaardig feit, dat de beide Blumhardt's een nog steeds groeiende invloed oefenen in en buiten de Kerk. Dat is niet te danken aan hun genialiteit, aan hetgeen zij deden, tot stand brachten of schreven — hoewel ook dat uiteraard van groot belang was — doch aan wat zij waren. Het is hun geloof, het is hun Christen-zijn, waardoor hun beider betekenis nog altijd wint. Dat Johann Christoph Blumhardt in Möttlingen en Bad Boll arbeidde als prediker van het Evangelie is op zichzelf niet zó belangrijk. Wel is dat het geval omdat de overwinnende kracht van Jezus Christus in het leven en werk van deze man openbaar werd. God heeft door Blumhardt grote daden gedaan; hij was de man, door wien God bewees, dat de boze machten in onze eigen, moderne wereld kunnen overwonnen worden door de kracht van Zijn Geest.

Eerst langzamerhand is de Christenheid gaan begrijpen, wat dat feitelijk betekent; eerst op de duur drong het tot haar door, dat God vrijmachtig werkt; dat dit in, maar heel goed ook buiten de Kerk kan geschieden. Doch ook: dat wij, West-Europese Christenen, de waarde en betekenis van onze kerkelijke geloofsgemeenschappen bezig waren, te overschatten. De geweldige strijd tussen God en Satan omvat de kosmos; hij is een strijd, die, in al zijn felheid, óók daar gevoerd wordt, waar God de mens schiep: op onze aarde. In die strijd hééft Jezus Christus beslissend overwonnen, doch de strijd duurt nog altijd voort. En overal, waar hij actueel wordt, kan Christus opnieuw overwinnaar zijn. Dat is het, wat in Blumhardt's leven duidelijk werd: God heeft het in zijn gezegende arbeid getoond. Blumhardt's werk in de materialistische negentiende eeuw is de plaats, waar de Heilige Geest met kracht is doorgebroken. Daarom is het van zo groot belang, dat wij deze man leren kennen en de geschiedenis van zijn leven en arbeid bij ons bekend blijft. Later zul-

len we dan verhalen, dat en hoe Christoph Friedrich Blumhardt is voortgegaan op de weg van zijn vader.

Afkomst, Geboorte, Vorming

Het geestelijk leven in het milieu, waarin Johann Christoph Blumhardt geboren werd en opgroeide werd vooral bepaald door de krachtige en zelfstandige persoonlijkheid van de theoloog J. A. Bengel, een man, die in Württemberg en daarbuiten zoveel gedaan heeft voor het behoud en het aankweken van een gezond, Bijbels-Christelijk geloofsleven. Bengel was een ernstig, ijverig Bijbel-onderzoeker, die in en door zijn werk een dam opwierp tegen de wassende invloed van het Rationalisme, doch wiens nuchterheid hem tevens uit de buurt hield van het zoetelijk Piëtisme. Zijn Bijbelstudie leerde Bengel, dat te onrechte het vrome „ik" in het centrum der Christelijke aandacht werd geplaatst en dat het Gods doel is, de komst van Zijn Koninkrijk op aarde voor te bereiden. Daaruit trokken hij en zijn geestverwanten de conclusie der noodzakelijkheid van het Zendingswerk. De heidenen moesten met het Evangelie worden bekend gemaakt opdat Gods Koninkrijk komen mocht. De Blumhardt's behoorden tot Bengel's kring, in wier midden de Bazeler Zendingsvereniging werd gesticht. Eén hunner, Christian Gottlieb Blumhardt, was haar eerste Inspektor. Andere leden der familie waren kooplieden en handwerkers. Zo was Johann Christoph's vader eerst bakker en meelverkoper, doch later dreef hij te Stuttgart een hout-handel. De jongeman huwde met Louise Johanna Deckinger, dochter van een kleermaker. Aanzienlijke mensen waren zij dus niet.

Uit dat huwelijk werd Johann Christoph geboren op de 16e Juli 1805 in een voorstadsje van Stuttgart, juist toen vreemde soldatentropen er binnenrukten, waarvoor de burgers zeer bevreesd waren. Blumhardt's moeder verborg zich met haar zuigeling in een kelder opdat het geschrei van het kind haar aanwezigheid niet zou verraden. Onderwijl zocht en vond haar man bescherming in het raadhuis.

Toen hij nog heel jong was werd Johann Christoph naar school gezonden — hij was de oudste van zes broers en zusters — of, feitelijk: naar school gedragen, n.l. op de arm van zijn vader. En hij was slechts weinige jaren ouder, toen zijn onderwijzer tot het inzicht kwam, dat het kind zeer begaafd

was. Daarop maakte hij vader Blumhardt opmerkzaam, zeggend, dat de jongen toch geen werkman worden moest. Doch hoewel de man het met de onderwijzer eens was, ontbrak hem voorlopig toch het geld om Johann Christoph een degelijke opleiding te doen geven. „De Heer zal raad schaffen,” zei de schoolmeester, „geloof in Hem, Hij zal het voorzien”.

Inderdaad kreeg de jongen, nadat hij de lagere school doorlopen had, gelegenheid, het gymnasium te gaan bezoeken en de lessen daar kosteloos te volgen. Er wordt ons niet meegedeeld, langs welke weg dat mogelijk werd gemaakt. Reeds in deze jaren was de knaap geheel vertrouwd met de inhoud van de Bijbel, welk Boek hij op zijn twaalfde jaar al tweemaal had doorgelezen. Des avonds vertelde hij in bed aan zijn broertjes en zusjes gaarne de geschiedenissen, die op hemzelf een onuitwisbare indruk hadden gemaakt. Hij moet wel een opgewekt kind zijn geweest, want al vroeg zong hij graag en veel, wat hem door zijn aanleg tot muziek werd vergemakkelijkt. In de kerk zat hij liefst dicht bij de voorzanger opdat hij de noten in diens gezangboek volgen kon.

De oorlogstoestand was de oorzaak ervan, dat de Blumhardt's het vrij arm hadden in de jaren, toen Johann Christoph het gymnasium bezocht. Bij herhaling leed men zelfs honger en eenmaal werd het gehele gezin door gevaarlijke koortsen aangeast. Het leren werd de jongen niet gemakkelijk gemaakt, want buiten zijn schooltijd moest hij, door het verrichten van allerlei karweitjes, helpen, het gezinsinkomen te vergroten en ook in het ouderlijk huis werd zijn hulp vaak opgeëist.

Men had vrome gewoonten in het gezin: Vader Blumhardt riep zijn familieleden op geregelde tijden bijeen om met hen de Bijbel te lezen, daarover te spreken en Christelijke liederen te zingen. Blumhardt's moeder was een blijmoedig-gelovige vrouw, wier tijd en gaven volledig door de zorgen voor de haren werden in beslag genomen. Aan zijn jeugd in het ouderlijk huis bewaarde Johann Christoph immer een gelukkige herinnering, hoe moeilijk men het daar ook dikwijls had.

Hoewel hij op zijn veertiende jaar het gymnasium doorlopen had, gelukte het de jongen pas een jaar later — bij de tweede wedstrijd, waaraan hij moest deelnemen — om in aanmerking te komen voor een theologische opleiding. Zulke wedstrijden namen toen ter tijd de plaats in van examens. Ongeveer in diezelfde tijd werd hij ook in de Evangelisch-Lutherse kerk opgenomen, zoals dat de gewoonte was bij de jongelieden, die het gymnasium verlieten.

De Württembergse theologische seminaria waren in die tijd in oude kloosters gevestigd en onze gymnasiast werd naar dat van Schönthal aan het riviertje de Jaxt gezonden ter voorbereiding van latere universitaire studies. Zijn rector was er de grijze prelaat Von Abel, die vaderlijk met zijn leerlingen omging en de beste vriend, die Blumhardt er vond was de lange, blonde Wilhelm Hoffmann, die in later jaren hofprediker te Berlijn werd. De beide jongens zochten steun bij elkander, genoten samen veel tijdens de lange wandelingen, die ze in de prachtige omgeving van het klooster maakten en redeneerden dan druk over de onderwerpen,

die hun belangstelling hadden. Samen studeerden ze de klassieke talen, lazen Griekse en Latijnse schrijvers en legden zich ook gemeenschappelijk toe op het Frans en Engels.

Terwijl de jongen in Schönthal verbleef overleed — in Maart 1822 — zijn vader, die al sinds lang aan een borstkwaal leed. Het was een zware slag voor het gezin, doch Johann Christoph behoefde er zijn studie gelukkig niet om af te breken. Het geld, dat hij besparen kon zond hij evenwel sindsdien altijd naar zijn moeder.

In de herfst van 1824 verliet hij het oude klooster en reisde naar Tübingen, waar hij aan de universiteit als student in de theologie werd ingeschreven. Hij nam zijn intrek in een „Stift”, aan het hoofd waarvan een „ephorus” stond, die, met zijn staf van repetitors en jonge godgeleerden, de leiding had van de vorming der leerlingen.

Ook op het vijfjarige verblijf aldaar kon de student in later jaren met dankbaarheid terug zien, want hij vond er goede vrienden en had er bekwame hoogleraars. Onder die laatsten maakte vooral Stuedel diepe indruk op hem. De jonge Baur behoorde er toen reeds tot de leeraars, doch Blumhardt gevoelde niets voor de kritische inzichten, welke deze later zo bekend geworden geleerde begon te ontwikkelen. Zijn hoge eerbied voor de Bijbel bepaalde ook hier zijn standpunt. Overigens ging zijn belangstelling uit naar verschillende andere faculteiten dan de theologische en zelfs volgde hij een poos de voorlezingen over de geneeskunde. Een cursus over de wijsbegeerte noopte hem tot de studie der werken van Kant, Fichte en Schelling, doch hoewel hij grote belangstelling koesterde voor de denkbeelden, vooral van Schelling en Hegel, werd hij toch niet meegeslept tot dat enthousiasme, waarvan vele zijner medestudenten blijk gaven. Wél schreef hij eens een opstel over de vrijheid en onvrijheid van de menselijke wil, dat een zijner leraren de opmerking maken deed, dat hij blijkbaar over oorspronkelijke denkbeelden beschikte.

Met zijn vriend Hoffman, die hem naar Tübingen vergezeld had, bestudeerde hij ook hier het Engels, zodat hij tenslotte boeken uit die taal in het Hoogduits kon vertalen in opdracht van een uitgever te Stuttgart. Gemeenschappelijke belangstelling voor de letteren en wijsbegeerte deed een aantal studenten een kring vormen, waarvan behalve Blumhardt en Hoffman o.a. ook David Friedrich Strauss lid was.

Eerst in later jaren zou blijken, hoezeer de veelzijdigheid van zijn studie Blumhardt ten goede kwam. De jongeman moet in deze jaren wel zeer ijverig gewerkt hebben en daarvoor krijgt men te meer respect, wanneer men denkt aan de grote armoede en het gemis aan vaderlijke leiding, waaronder hij stellig meer geleden moet hebben dan uit zijn eigen, latere berichten over deze tijd valt af te leiden. Gelukkig vond hij altijd warme genegenheid bij zijn vriend Hoffman.

In zijn vrije tijd bezocht de student gaarne de bijeenkomsten van orthodoxe Christenen, waar hij voor zijn geestelijk leven voedsel vond, dat zijn professoren hem blijkbaar niet verschaffen konden. Tegen het einde van zijn studie jaren ging hij in dit gezelschap wel eens met zijn predikatie vóór.

Hulpprediker en Leraar

Na de zomervacantie van 1829 legde Blumhardt met goed gevolg zijn theologisch examen af en kreeg daarop van zijn vroegere, Schönthaler leraar Prof. Kern het verzoek, hem als hulpprediker te komen assisteren in de gemeente Dürrmenz, waar de geleerde, doch ziekelijke man een predikantsplaats bezette. De candidaat kon zich stellig geen beter leidsman wensen aan het begin van de weg, die nu voor hem lag. Prof. Kern was een hoogst bekwaam, doch ook een zeer vroom mens, die de jonge hulpprediker het overwinnen van vele moeilijkheden vergemakkelijkte en hem voor allerlei struikelingen behoedde.

Doch ook zonder die leiding behoefde Blumhardt de weg naar de harten der gemeenteleden niet te zoeken: zijn aangeboren beminnelijkheid en natuurlijkheid maakten hem spoedig tot de vriend van velen. Zijn openheid en eenvoud veroverde de harten van hen, die tot dan toe slechts ambtelijke deftigheid hadden leren kennen. Wél liep hij een tijd lang rond met het plan, iets over Luther te schrijven, doch hij gevoelde zich toch méér aange trokken tot de levende, arbeidende mensen om zich heen, in de gemeente. Blumhardt was een man, wiens hart al vroeg open stond voor het volle, woelige leven.

In hetzelfde jaar 1829 nog kwam Johann Christoph's broeder Karl, die te Bazel woonde, tot bekering en naar aanleiding van de brief, die hij daarover ontving, reisde de hulpprediker spoedig daarop naar de genoemde stad. Hij bezocht daar toen ook zijn oom, die Inspektor van de Bazelse Zendingvereniging was en deze man bezorgde hem enige tijd later de benoeming tot leraar van het Zendingsinstituut.

Daar, in de stad, die toen het geestelijk middelpunt vormde van allerlei Christelijke arbeid, kwam Blumhardt nu achtereenvolgens met verschillende vooraanstaande persoonlijkheden in contact en ontmoette er, vooral tijdens de Zendingseveningen, mannen uit de meeste landen van Europa, die allen, als hijzelf, bezielde waren met een brandende liefde tot hun Heer.

Het Hebreeuws was het hoofdvak, dat de jonge leraar werd toevertrouwd; een arbeid vorderend, waartoe nauwgezetheid en wetenschappelijke zin werden vereist. Met zijn studenten kon hij over het algemeen uitstekend opschieten, hoewel sommigen er wel eens bezwaar tegen maakten, dat de leraar, — althans naar hun smaak — het menselijke in Jezus wat te eenzijdig accentueerde. Een gesprek daarover met de voorzitter der Zendingvereniging rechtvaardigde Blumhardt evenwel volkomen tegenover het schoolbestuur. Later verklaarde iemand, die tegelijk met hem te Bazel leraar was geweest, dat Blumhardt wél veel werk op de schouders was gelegd, doch dat hij terecht een gelukskind kon genoemd worden. Immers: het werk ging hem gemakkelijk af en hij wist ieders genegenheid te winnen. Zijn duidelijke bekwaamheid tot zijn taak bewees sommige achterdochtigen, dat hij niet maar benoemd was wegens zijn familierelatie met de Inspektor.

Buiten zijn leraarsarbeid sprak Blumhardt te Bazel herhaaldelijk in Zondagavond-bijeenkomsten en bovendien gaf hij nog les aan kinderen, voor wie hij de

Bijbelse geschiedenissen op een boeiend-aanschouwelijke wijze wist te verhalen.

Zijn vacaties bracht hij in de regel door óf in het huis van zijn moeder óf hij besteedde ze aan lange wandeltochten door Zwitserland. Met de knapzak op de rug begaf hij zich dan op weg, lopende van het ene nachtverblijf naar het volgende, waar hij, des avonds uitrustende, met andere reizigers menig gesprek aanknoopte, dat hen tot blijvende zegen strekken mocht. Ook met zijn leerlingen maakte hij, naar de gewoonte van die dagen, meer dan eens een vakantie-uitstapje.

Op zeker tijdstip gedurende de periode, die hij te Bazel doorbracht, werd Blumhardt aangetast door een ziekte, die zijn lichaamskracht afmatte en tegelijk zijn geest verzwakte. Uitwendig vertoonde ze zich als een zeer pijnlijke huiduitslag. Tot tweemaal toe zocht hij heil in een kuur aan het Württembergse zwavelbad Sebastiansweiler, doch vond er weinig baat. Ten slotte was hij zodanig verzwakt, dat hij zich bijna niet meer kon aankleden. Dat bracht hem er op zekere dag toe, al zijn krachten bijeen te rapen en God uit het diepst van zijn hart om uitkomst te smeken. Toen hij van zijn knieën oprees gevoelde hij zich beter en geheel van zijn kwaal genezen. Eerst veel later zou hij aan deze wonderbaarlijke genezing worden herinnerd.

Tot zijn leraarswerk behoorde ook, dat hij wekelijks godsdienstonderwijs gaf aan een meisjesklasse. Een der leerlingen, Doris Köllner, trok hem aanstonds zeer aan, doch eerst toen hij haar ouders tijdens een wandeltocht als toevallig in hun woonplaats Sitzenkirch leerde kennen, wenste hij haar tot vrouw en in December '36 deed hij schriftelijk bij haar vader aanzoek om haar hand. Vader en dochter beiden gaven „den zwarten Blumhardt” spoedig daarop een gunstig antwoord.

Doch toen de leraar zich eenmaal het vooruitzicht op een huwelijk geopend zag, werd het wel gewenst voor hem, zich ook een eigen gemeente te verwerven. Naar zijn vaderland terugkerend, werd hij daar evenwel eerst benoemd tot hulpprediker te Iptingen, een gemeente, waar het hoger Kerkbestuur een zelfstandig ambtsdrager wenste naast de plaatselijke predikant, die te weinig voor zijn taak berekend was.

Iptingen was wél een kleine, doch om de afscheiding, die er had plaats gegrepen, óók een moeilijke gemeente, die van haar herder en leraar veel takt eiste. De rechtzinnige afgescheidenen zagen op de rationalistische rest der gemeente neer met een weinig-christelijke hoogmoed; in hun ogen was zelfs het betreden van het kerkgebouw een zonde. In deze omgeving was Blumhardt's taak te meer delicaat omdat hij feitelijk boven de predikant werd geplaatst, die de opdracht ontving, hem in alles de vrije hand te laten. De man leefde sinds lang vereenzaamd en bemoeide zich niet méér met zijn gemeente dan strikt noodzakelijk was.

Het gelukte de hulpprediker, eerst de sympathie van de dominé te verwerven en hem daarna uit zijn isolement te halen. Vervolgens slaagde hij erin, door en tijdens zijn huisbezoeken in de gemeente, de mensen voor zich te winnen en eindelijk mocht hij, na veel inspanning en teleurstelling, de voldoening smaken, dat de afgescheidenen weer in de kerk kwamen.

Het waren vooral de persoonlijke gesprekken, waarin Blumhardt zich een meester toonde. Zijn beminlijkheid en zachtmoedigheid, zijn ernst en zijn besliste wil om medegelovigen te verstaan en recht te doen, opende hem de harten, ook van de piëtistische afgescheidenen, die hem met achterdocht hadden zien komen.

Toch behoeft het wel geen betoog, dat hij te Iptingen een zeer moeilijke tijd beleefde. „Mijn bestendig bidden is” — zo schreef hij in deze dagen aan zijn verloofde — „dat de Heer de zoekenden moge leiden en mij sterken, dat niet door mijn schuld aan enige ziel iets ontgaat, dat zij behoeft en haar van mijn zijde ten goede kan komen.” Die woorden tonen een instelling tot de taak, die hem was toevertrouwd, met behulp waarvan hij wel moest slagen.

Teneinde een zeer schraal inkomen wat aan te vullen, schreef Blumhardt in deze tijd wel bijdragen voor het Calwer Zendingsblad en vertaalde hij ook stukken uit het Engels. Met zijn verloofde voerde hij een drukke correspondentie, waaruit wij niet alleen zijn zorgen voor de gemeente leren kennen, doch waarin ook beider verlangen uitdrukking vond naar een eigen pastorie. Van al zijn belevenissen maakte Johann Christoph zijn Doris deelgenote en haar brieven bemoedigden hem voortdurend, vooral toen hij te Iptingen pas begon en niemand zich nog met hem bemoeide.

Möttlingen

Eindelijk kwam het ogenblik, waarop Blumhardt Iptingen mocht vaarwel zeggen. De jaren, die hij er als een echte leertijd had ervaren, spoedden ten eind, toen Dr. Barth, predikant te Möttlingen, zich van zijn gemeente losmaakte om voortaan in dienst der Zending als auteur werkzaam te zijn. Sinds hij te Bazel vertoefde kende Blumhardt deze be-gaafde man en aanstonds diende hij het verzoek in, zijn plaats te mogen bezetten. Tot zijn grote blijdschap werd hij inderdaad op 3 Juni 1838 benoemd en verhuisde op de laatste dag van die maand naar zijn nieuwe gemeente. De Iptingers brachten hem erheen op een met bloemen versierde wagen, begeleid door de volledige gemeenteraad en de dorpsonderwijzer. Toen hij het gebied van zijn nieuwe standplaats bereikte, begroette de schooljeugd van Möttlingen hem met een geestelijk lied en voerde hem naar de versierde pastorie. De schaapherder opende de stoet, zegt Zündel's biografie van Blumhardt: „met drie smaakvol versierde schapen”...

Spoedig volgde nu de intrepreek in de dorpskerk en een maand later werd het huwelijk van de predikant en Doris Köllner voltrokken, op dezelfde dag, waarop ook haar zuster in de echt werd verbonden.

In Möttlingen volgde Blumhardt de hoogst bekende Dr. Barth op, die zestien jaar in deze gemeente had gearbeid en er zeer veel goeds had tot stand gebracht. Daarom was hij zo verstandig om zijn voorganger telkens weer te raadplegen, toen hij zich in ernst aan zijn ambtswerk ging wijden.

In zijn nieuwe gemeente stond Blumhardt voor een veel moeilijker taak dan te Iptingen, reeds omdat men er verwend was door een uitnemende pre-

diking. Maar bovendien waren er vele gelovigen, die hun geestelijk voedsel het liefst in hun piëtistische gezelschappen vonden. Wie aan dergelijke conventikels geen deel namen waren of onverschilligen of koesterden de mening, dat de jonge dominee wel verre de mindere moest zijn van zijn eminente voorganger.

De takt, waarover Blumhardt van nature beschikte, kwam hem te Möttlingen dan ook uitnemend van pas. Veel moeilijkheden bespaarde hij zich b.v. door zijn behoedzaamheid en door er vrijwillig van af te zien, aanstonds zonder meer zijn eigen inzichten te volgen en allerlei te wijzigen, wat tot dan toe voor goed en juist had gegolden, hoewel hij de overtuiging bezat, dat het verkeerd was.

Blumhardt's prediking was eenvoudig en sober vergeleken bij de hooggestemde dichterlijke toespraken van Dr. Barth. Zijn gemeenteleden moesten dus ook in dit opzicht even aan hem gewennen. Maar eveneens hierin, dat hij, in afwijking van zijn voorganger, veel huisbezoek deed en daardoor spoedig in persoonlijk contact kwam met degenen, die regelmatig ter kerk gingen. Zelfs de stugste harten wist hij daardoor te veroveren en hij, zowel als zijn jonge vrouw waren spoedig algemeen geliefd door hun hartelijkheid en eenvoud. Niet geringe sympathie verwierf hij zich door een tijd lang in de dorpschool de zwaar-zieke onderwijzer te vervangen. Het meest gevoelde Blumhardt zich aange trokken tot de rijpere jeugd, wier aandacht hij op zijn eigen, oorspronkelijke wijze wist te trekken en te boeien. Met de jongemannen las en besprak hij b.v. regelmatig de inhoud van de courant, waarop hij, als de enige in het dorp, een abonnement had. Zulke samenkomsten begon hij altijd met gebed en het doen zingen van een geestelijk lied. Niet minder verplichtte de predikant en zijn vrouw de gemeente aan zich, door tijdens de cholera-epidemie van 1838 en de typhus-epidemie van 1843 in de pastorie maaltijden gereed te maken voor de zieken en herstellenden.

In ruimer kring deed Blumhardt goed werk in zijn functie van direktor van een schoolconferentie een tweetal voordrachtenseries te geven, één over de behandeling van de Duitse grammatica in de volksscholen en één over het leven van de Apostel Paulus.

Als schrijver wijdde hij zijn vrije uren aan het samenstellen van een handboek voor de Zendingsgeschiedenis en de Zending-aardrijkskunde, waarom zijn vriend Barth hem voor de Calwer-vereniging had verzocht. Ook de gemeentezang had zijn grote genegenheid en in het belang daarvan studeerde hij ijverig muziektheorie en compositieleer, tegelijkertijd de oude melodieën verzamelend van de geestelijke liederen, die in Württemberg geliefd waren. Onder zijn bezielende aanvoering zongen de kinderen van de dorpschool rhythmische koralen. Mede door zijn toedoen werd het, enige tijd later uitgegeven, nieuwe Württembergse Gezangboek een uitstekend standaardwerk.

Tenslotte schreef hij nog een Handboekje voor de „Algemene Geschiedenis voor school en huis”, een werkje, van driehonderd bladzijden. Jammer was alleen, dat zijn opdrachtgever hem bij herhaling te veel haastte en de auteur daardoor dwong tot een al te sterke inspanning.

P. H. MULLER

JOHANN CHRISTOPH BLUMHARDT

1805 - 1880

Strijd en overwinning

Tot Blumhardt's gemeente behoorde ook het arme gezin Dittus, dat omstreeks 1840 in een afgelegen buurt woonde. Eén der meisjes uit deze familie, de in 1815 geboren Gottlieb, was een der beste leerlingen van Dr. Barth geweest en schrijfster van enige geestelijke liederen. Van jongsaf was zij feitelijk sukkelend geweest en kon daardoor nooit lang in de betrekkingen blijven, die zij achtereenvolgens aannam, hoewel men haar daar graag wilde behouden.

In het genoemde jaar '40 begonnen zich merkwaardige ziekteverschijnselen bij haar voor te doen, waarvan Blumhardt wél hoorde, doch die niet aanstonds zijn aandacht trokken. In de herfst van '41 bezocht Gottlieb de predikant en klaagde er tegen hem over, dat zij 's nachts leed aan angsten en benauwdheden, doch Blumhardt bepaalde zich tot een woord van troost en bemoediging en liet haar weer gaan. Spoedig daarop kreeg de jonge vrouw aangezichtsroos. De dominé ging toen wel op ziekenbezoek, doch bezocht haar niet gaarne, want hij vond haar gedrag zonderling en meende, dat zij eigengerechtig en hoogmoedig was. Ook haar gezinsleden hielden tot deze opinie over en dientengevolge kwam het meisje hoe langer hoe meer alleen te staan.

Eerst in April '42 vernam Blumhardt precies, welke de vreselijke ziekteverschijnselen waren, die vooral de geest van de patiënte deden lijden en toen hij haar bezocht, moest hij wel tot de conclusie komen, dat hier alle symptomen aanwezig waren van bezetenheid en beïnvloeding door demonen.

Maar nu stond het ook aanstonds voor hem vast, dat het zijn taak als zielszorger was, moedig in te grijpen. Tijdens een hevige krampaanval riep Blumhardt het meisje luid in het oor: „Vouw uw handen en bid: Heer Jezus, help mij! Lang genoeg hebben wij gezien, wat de Boze kan, het zal van nu aan openbaar worden, wat de Christus Gods voor u vermag.”

Als werktuigelijk volgde Gottlieb het bevel op, ontwaakte spoedig uit haar bewusteloosheid en voelde haar krampen wijken.

Dat moment was het keerpunt in haar ziekte. Van dat ogenblik af werd telkens opnieuw een felle strijd gestreden tussen de predikant en de steeds weer aanvallende demonen. Vrijwel het gehele jaar 1842 was hij zeer intensief met de zieke bezig en wat hij in de kamer van Gottlieb doorleefde was verschrikkelijk. Daarbij kwam, dat zijn vrienden Blumhardt niet begrepen; het ziektegeval zowel als

zijn bemoeienis ermede verkeerd uitlegden en het hem daardoor niet weinig moeilijk maakten. Eerst tegen het Kerstfeest mocht gezegd worden, dat Gottlieb geheel hersteld was.

Nu duurde het niet lang of in zowel als buiten de gemeente werd de gehele geschiedenis bekend en druk besproken. Merkwaardig was vooral, dat zich spoedig na Gottlieb's genezing opwekkingsverschijnselen te Möttingen begonnen voor te doen. Vooral de predikaties, die Blumhardt na de behaalde overwinning hield, waren van een vurigheid, die vele kerkgangers diep treffen moest.

Op zekere dag meldde zich een berucht type uit het dorp bij de pastorie aan. Bevend en in grote angst beleed hij de predikant al zijn misdaden, doch Blumhardt zond hem enige malen weg omdat hij de man niet ten volle durfde vertrouwen. Hij bleef evenwel terugkomen en drong er telkens sterk op aan, dat de pastor hem zijn zonden zou vergeven. Tenslotte nam Blumhardt een kloek besluit, en schonk hem onder handoplegging in de Naam des Heren de begeerde vrijspraak. Eerst toen verliet de schuldige bevrijd en vervuld van een diepe, uiterlijk zichtbare blijdschap de pastorie.

Deze schuldvergeving en handoplegging vormde het tweede keerpunt in Blumhardt's ambtsbediening te Möttingen. Het was hem of hij daardoor in een geheel nieuwe levenssfeer werd gevoerd en krachten van de Heilige Geest in hem gewekt en werkzaam waren. Verklaren kon hij het niet, doch hij besloot, rustig en voorzichtig zijn weg te vervolgen.

De pas bekeerde man bracht reeds de volgende dag een ander vrede-zoekend zondaar in de pastorie en toen Blumhardt kort daarop preekte over de tekst: „De rechterhand des Allerhoogsten kan alles veranderen” (Ps. 77 : 11 Luth. vert.), vonden gedurende de volgende dagen en weken velen vrijmoedigheid om hem te bezoeken en hun geestelijke noden openhartig met hem te bespreken. De kracht van de Geest schudde de mensen wakker en gaandeweg breidde de opwekking zich in het dorp uit. Elke dag was Blumhardt op zijn studeerkamer bezig met de mannen en vrouwen, die tot hem kwamen, die hem hun zonden beleden, met wie hij sprak en bad en die hij in 's Heren Naam hun misdaden kwijtschold. Ook degenen, die tot dan toe aan hun vrome gezelschappen de voorkeur hadden gegeven boven de kerk, kwamen tenslotte, evenals sommige inwoners van het nabijgelegen Haugstett.

Natuurlijk schreef Blumhardt zijn vriend en voorganger Dr. Barth over de grote zegen, die de Heer hem zo onverwacht schonk, opdat ook hij zich daarin kon verblijden. En het bleef niet bij de

bekeringen, die het eerste gevolg waren van de opwekking: spoedig werden ook de vruchten van het nieuwe leven zichtbaar. Wie bekeerd was poogde ernstig, de vroeger begane zonden te herstellen, gestolen goed terug te geven en gedaan onrecht weg te nemen.

Bij alles, wat er zo gebeurde, verloor Blumhardt geen ogenblik zijn aangeboren nuchterheid. Vooral toen hij hoorde, dat zelfs schoolkinderen bidstonden begonnen te houden, trad hij krachtig op en zeide tot degenen die hem ervan in kennis stelden: „Men had ze met oorvijgen moeten belonen want zulk bidden is geen bidden.”

Rondom Möttlingen deden de gevolgen der opwekking zich gevoelen en in de verre omtrek werd bekend, wat er in het plaatsje gebeurde, óók hierdoor, dat velen erom lachten en ermede spotten. Vaak evenwel kwam menigeen, die daarmede begonnen was, tot zelfinkeer en voegde zich weldra bij de bekeerden. Meer en meer nam de toeloop naar Blumhardt's godsdienstoefeningen toe; de luisteraars kwamen 's Zondags van heinde en verre. Dat verontrustte de predikant niet weinig, want het liefst zag hij, dat degenen, die van buiten kwamen, zich met hun zorgen en noden tot hun eigen predikanten wendden. In al, wat er omstreeks deze tijd in Möttlingen voorviel stak evenwel niets gemaakts of opgeschroefds, nóch bij Blumhardt, nóch bij hen, die tot hem kwamen. De predikant had de opwekking niet voorzien en ook niets gedaan om haar tevoorschijn te roepen; zij was Gods eigen werk en Blumhardt gevoelde zich er ook zélf door geheiligd. Besef van hun zonden bracht de mensen tot boete, die tot bekering leidde, waarvan de vrucht de heiligmaking was. Christus stond in het centrum, zowel in Blumhardt's preken als in het vernieuwde leven der gelovigen. Daarom ervoeren zij, wien hij de handen oplegde ook werkelijk de vrede-schenkende kracht der zondevergeving. „Het is de Heer zélf, die door Zijn dienstknecht de zondaar de hand des vredes reikt naar het woord Zijner belofte,” zeide Blumhardt en vervolgde: „Onder mijn handoplegging gevoelden zij de werking ener hun goed doende kracht, die zonder mijn weten zelfs lichamelijke genezingen ten gevolge had en altijd hun ganse voorkomen veranderde en door blijmoedigheid als verjongde.”

Het was óók niet zó, dat na korte tijd twee kampen in de gemeente ontstonden: een, die Blumhardt's invloed onderging en een andere, die daar buiten bleef. Integendeel, de werking die de harten veranderde strekte zich tot allen uit.

Blumhardt maakte niet de fout, die zo vaak voor en na hem gemaakt werd, n.l. van de kerk de rug toe te keren en met zijn geestverwanten een nieuwe secte te stichten. Het was juist zijn deemoed, het ootmoedig aanvaarden van wat God hem schonk, waardoor hij inzag, dat elk ander predikant hetzelfde zou kunnen doen als hij. Natuurlijk meenden velen, — en spraken dat ook telkens weer uit — dat hij er „een speciale theorie” op na hield en anderen waren zelfs van oordeel, dat hij „Roomse practijken” invoerde en tot de zijne maakte. Blumhardt zelf hield echter vast aan het Schriftwoord: „Gelijk mij de Vader gezonden heeft, zend ik ulieden” en: „Zo gij iemand de zonden vergeeft, ze worden hem vergeven.”

Genezingen

Reeds in de winter van 1844 was er meer dan één Christen in Möttlingen, die door de vergeving van zijn zonden en schuld óók werd genezen van bepaald lichaamslijden. Dat was, om slechts één voorbeeld te noemen, het geval met een man, die veel en lang had geleden aan rheumatische pijnen in het been. Telkens hoorde Blumhardt opnieuw van dergelijke gevallen.

Op zekere ochtend werd hij geroepen bij een driejarig kind, dat een pan kokend water over het lichaam had gekregen. Te hulp gesnelde burens rieden, die kleine te laten belezen, doch Blumhardt bestrafte dit bijgeloof, nam het kind in de armen en smeekte den Heer om hulp. Terstond werd de kleine stil en had van dat ogenblik af geen pijn meer. De brandblaren, die opkwamen verdwenen binnen enkele dagen weer.

Wat later werd een kind met een ernstige oogontsteking bij hem gebracht en spoedig kwamen niet alleen heilbegerigen bij de pastorie, doch voegden zich bij hen een steeds groeiend getal zieken, die genezen wensten te worden. Eindelijk waren er zovelen, die baat hadden gevonden, dat men in Möttlingen de tegenwoordigheid des Heren niet meer iets wonderlijks, doch geheel natuurlijk vond. Het sterkst werd men geïmponeerd door het herstel van allerlei zielszieken, lijders aan epilepsie, toevallen en waanzin. Vooral des Zondags na de kerkdienst wachtten soms enkele, soms vele zieken de predikant in de consistoriekamer op.

Aan zijn gemeenteleden hield Blumhardt telkens weer vóór, dat zij moesten medestrijden met de zieken, dat zij een „ecclesia militans” was, die zich vooral in het gebed had te verenigen ten behoeve van de lijdenden. Tegelijkertijd was hij zeer streng, waar hij tekenen van geestelijke overspanning ontwaarde. Wanneer eigenwillige vroomheid zich breed maakte en tot allerlei zinloze inbeelding leidde, trad hij met kracht daartegen op.

Uiteraard ontbrak het al spoedig zomin aan predikanten als aan geneesheren, die 't het Kerkbestuur lastig maakten, doch toen de Konsistoriaaldirektor Knapp uit Stuttgart persoonlijk met Blumhardt en zijn gemeente kennis had gemaakt en al, wat te Möttlingen voorviel met eigen ogen en oren had kunnen waarnemen, betoonde hij zich een krachtig beschermer van de predikant.

Toch oordeelde het Ministerie het tenslotte nodig, Blumhardt te bevelen, het genezen van zieken voortaan buiten zijn herderlijk werk te houden en de lijdenden, die tot hem kwamen, naar de doktoren te verwijzen. Daarop verdedigde de predikant zich uitvoerig, doch gehoorzaamde zijn Overheid niettemin, hoe moeilijk hem dat ook viel. Ook toen men hem wat later weer nieuwe beperkingen oplegde, volgde hij weer de gegeven instructies, overtuigd, zoals hij zeide, dat God zich in de werking van Zijn Geest tóch nimmer zou laten belemmeren. Tenslotte weigerde hij, de mensen, die hem ondanks alles bezoeken bleven, ergens anders te ontmoeten dan in de kerk en onder de predikatie; dáár moesten de zieken en bezwaarden zélf den Heer hun nood klagen zo hield hij hen voor. Doch op de duur werd het hem toch wel duidelijk, dat de Overheid hem eisen stelde, die hij kón nóch mócht inwilli-

gen. Het was hem eenvoudig onmogelijk, de Evangelieprediking scherp te scheiden van de zorg voor het lichamelijk en geestelijk welzijn der hoorders.

Het lag wel voor de hand, dat al de ervaringen, die Blumhardt te Möttlingen opdeed, en waarvan wij hier zeer beknopt melding maakten, zijn inzicht in de Bijbel niet weinig verdiepten. Twéé zijden kende zijn ambtswerk voornamelijk: de prediking van het Evangelie en de zielszorg en beide waren gefundeerd in de Heilige Schrift. In het geloof predikte Blumhardt; in het geloof had hij met den Boze gèstreden en in het geloof kwamen de vele genezingen tot stand.

Maar dat bracht hem tot een afwijkende mening ten aanzien van de toekomst van Christus. Hadden velen in zijn dagen (en nog) de overtuiging, dat het ongelooft en de boosheid in de wereld gaandeweg zouden toenemen tót Christus' komst en slechts weinigen tenslotte zouden worden behouden, Blumhardt had een tē krachtige ervaring van de overwinnende macht des Heren om dat te kunnen aannemen. Dat de Heilige Geest in de Gemeente niet meer werkte zoals in de Nieuw-Testamentische tijd, zag hij als een gevolg, *niet* van het terugtreden des Geestes, doch van het ongelooft der Christenen en van het loslaten van Gods beloften. Daarom spoorde hij zijn hoorders in de kerk voortdurend en steeds krachtiger aan tot het biddend vragen om een nieuwe uitstorting van de Geest opdat de Boze daardoor overwonnen worden zou en de machten des Duivels beschaamd zouden worden door de zegevierende Christus.

Even stellig als hij ontkende, dat de volmacht om zonden te vergeven slechts aan de Apostelen was geschonken, bestreed hij de gedachte, dat de wonderen van het geloof alleen, tot de Nieuw-Testamentische tijd behoorden. Juist daarom was Blumhardt van mening, dat wat te Möttlingen gebeurde en waaraan hij leidend deelnemen mocht, te vergelijken viel met een lente, waarvan de schone beloften de heerlijkste tijden voor gehéél de Christenheid in het vooruitzicht stelde.

Het is wel duidelijk, dat Blumhardt hard werkte in zijn gemeente, vooral sinds de genezing van Gottlieb Dittus. De gehele dag was hij bezig en iedere dag opnieuw vulde zich zijn huis met de velen, die hem bezoeken kwamen en spreken wilden. Vooral des Zondags was het een zeer drukke dag en in de regel namen aan de middagmaaltijd in de pastorie wel zeventig mensen deel. Altijd was de predikant opgewekt en vol ijver, blijmoedig en gesterkt voortgaande, steeds bereid tot luisteren en troosten, bemoedigen en helpen. Telkens weer toonde hij, welk een uitnemend menskenner hij was, doch ook hoe nuchter hij immer bleef. De gave der gezondmaking, die hem geschonken was, overheerste hem niet en voerde hem evenmin tot excessen. Stellig was dat hieraan te danken, dat Blumhardt een *biddend* Christen bleef, die elke dag met een voornemen des harten bij zijn Heer vertoefde.

Dat hij er ook niet tegenop zag, zich persoonlijke opofferingen te getroosten ten behoeve van de lijdenden, die zijn hulp inriepen, bewijst wel het feit, dat hij telkens weer zijn huis openstelde voor de zieken, die enige tijd bij hem wilden blijven. Zelfs zijn verwarmde studeerkamer stond hij af als dat nodig bleek om dan zelf genoegen te nemen met de drukke huiskamer, waar hij zijn preken voorbereidde en zijn werk voor de pers gereed maakte. Tot die laatste arbeid behoorde o.a. het schrijven van verschillende tijdschriftbijdragen, maar ook het bewerken tot geestelijke liederen van de Psalmen en van het tweede gedeelte der profetie van Jesaja. Naar Blumhardt's smaak stond in de meeste kerkliederen het gelovige „ik" al te veel in het centrum en eindigden er hem ook al te vele met te spreken over het sterven. Hij had behoefte aan een duidelijk accent op het gemeenschapsbesef en wenste ook, dat de heilsverwachting der gemeente zich duidelijker uitsprak in het: „Kom, Heer Jezus!"

Ook voor het maatschappelijk welzijn van zijn gemeente was Blumhardt telkens weer actief en reeds in 1847 stichtte hij te Möttlingen een plaatselijke vereniging, welke zich ten doel stelde, allerlei materiële hulp te verschaffen aan degenen, die daaraan behoefte hadden. Vooral in het hongerjaar '47 en in het revolutiejaar 1848 deed deze stichting veel goed werk. In het laatstgenoemde jaar bleef, dank zij Blumhardt's persoonlijke invloed, in Möttlingen alles rustig.

Jacob ontmoet Rachel

Hij zag het ranke meisje bij de bron;
haar lief gelaat was naar hem opgeheven...
Toen heeft hij haar de eerste kus gegeven,
die door haar tintelde als 't licht der zon.

En hij aan zoveel duisternis gewend,
na zoveel zwerven langs de woeste wegen,
heeft zijn vereenzaamd hoofd haar toegenegen
en haar zijn leed en eenzaamheid bekend.

Wat later - o, hoe geurden toen de rozen -
- de dag zonk moe den avond in de schoot -
zag hij 't geluk haar wangen overblozen,
gelijk het laatste licht den einder overgoot.

Zij wisten hoe hun liefde zacht ontsproot
aan deze gouden, avondlijke zegen.

M. H. RIJNSBURGER

Bad Boll

In het genoemde jaar deed zich voor de predikant, de gelegenheid voor, zich van Möttlingen los te maken. Het was n.l. gewoonte, dat ambtsdragers na tien jaar of langer in dezelfde gemeente gearbeid te hebben, het verzoek indienden, naar elders te worden overgeplaatst. Daarvoor gevoelde Blumhardt veel, vooral omdat zijn pastorie op de duur al te klein bleek om de mannen en vrouwen te herbergen, die daar gaarne een poos onder zijn invloed bleven. Er kwam ook bij, dat meer dan één gemeente pogingen deed, Blumhardt er toe over te halen, tot haar te komen. Het was hem evenwel moeilijk, zijn keuze te bepalen. Naar Barmen zou hij wel graag zijn gegaan, doch de koning had hem te verstaan gegeven, dat hij hem voor zijn vaderland wenste te behouden en dus liet Blumhardt de gedachte aan die stad weer los. In Kornwertheim zagen velen hem gaarna komen, doch bepaalde, invloedrijke personen werkten dat weer tegen omdat ze vreesden, dat Blumhardt naar hùn smaak spoedig al te zelfstandig optreden zou.

Zo bleef de vraag van een nieuwe ambtskring een tijd lang onbeslist. Tenslotte gevoelde Blumhardt zich door de beperkingen, die de Overheid hem oplegde, zozeer belemmerd in zijn werk der zielszorg, dat hij meende, er niet langer de verantwoordelijkheid voor te kunnen dragen, de mensen, die genezing zochten van geestelijk en lichamelijk lijden, ongetroost heen te zenden. Daarom trad hij in onderhandeling met een tussenpersoon van de regering over de aankoop van Bad Boll, met het doel, dáár het werk voort te zetten, dat zo kenmerklijk op zijn weg was geplaatst.

Nog eer hij een definitief besluit had genomen lekte over zijn voornemen iets uit en dat bezorgde hem, zowel uit Duitsland als uit het buitenland, tal van brieven, die zijn streven toelichtten. Eindelijk ging hij tot de koop over, financieel daartoe in staat gesteld door de hulp van een zijner vrienden, die reeds sinds enige tijd precies de benodigde achtduizend gulden had gereed liggen, wachtende op een goede gelegenheid om die voor een liefdadig doel te kunnen wegschenken.

Bad Boll was in 1823 door de regering als een vorstelijk slot gebouwd en ingericht bij een reeds van oudsher bestaand zwavelbad. Het gebouw was door een prachtig park omgeven, doch bracht, de jaren door, de eraan besteedde kosten niet op, zodat het tenslotte verkocht moest worden tegen een prijs, welke binnen Blumhardt's bereik lag.

Maar vóór de predikant het gebouw met de zijnen betrok, stak er reeds een storm van verontwaardiging in de pers op. Doktoren verweten de regering, dat zij een leek in de gelegenheid stelde „zonder toezicht krankzinnigen te gaan huisvesten en verplegen” en predikanten maakten hem openlijk voor een dweper uit. Toch gaf de regering toestemming tot de koop, wat naar alle waarschijnlijkheid wel te danken was aan het feit, dat de koning eens incognito Möttlingen bezocht had en ook later met Blumhardt een gesprek had gevoerd over zijn arbeid.

Op 31 Juli 1852, precies twaalf jaar ná zijn komst, preekte Blumhardt zijn afscheid in de kerk van Möttlingen en volgde daarna zijn gezin, dat hem

reeds naar Bad Boll was voorgegaan. Eigenlijke, degelijk uitgewerkte plannen omtrent de wijze, waarop hij daar zou te werk gaan, had hij niet; hij wenste slechts af te wachten, waarheen God hem voeren zou. Hij wist alleen, dat overal zich mensen bevonden, die, zonder krankzinnig te zijn, aan allerlei zielsziekten leden en voor wie stilte en rust allereerst noodzakelijk waren om tot herstel te kunnen komen. Hèn wilde hij de gelegenheid openen, die zij behoefden.

„Ik ben zielszorger en niets meer; ik houd mij aan de Bijbel en geef getuigenis van het woord der Openbaring”, zeide hij eens en dát was het inderdaad wat hij in Bad Boll jaren lang dagelijks opnieuw deed, juist zoals hij het tevoren in Möttlingen had gedaan. Hij deed het voor mannen en vrouwen uit alle kringen der samenleving, doch hij deed het als predikant, aan wien het dus vergund bleef, Doop en Avondmaal te bedienen en die dus „in de kerk” bleef.

Eigenlijk moet men ditzelfde nog anders zeggen: Blumhardt ging met het getuigenis en het geloof der Kerk de wereld in; zijn hoofddoel was, het Koninkrijk Gods te dienen door hulp te bieden aan geestelijk en lichamelijk lijdenden, teneinde hen door de boodschap van het Evangelie zowel aan zichzelf als aan den Heer terug te geven.

Mèt het gezin der Blumhardt's ging ook de familie Dittus mede naar Bad Boll. Andreas Dittus was een man, die spoedig uitnemende bekwaamheden toonde te bezitten als hoofd van de inrichting en aan wie de stoffelijke belangen daarom met vertrouwen konden worden overgelaten. Hans Jörg, zijn broer, had jaren lang in de pastorie te Möttlingen zijn opleiding genóten en was langzamerhand Blumhardt's rechterhand geworden. Gottliebin was van meet af feitelijk de ziel van het huis. Haar belangstelling gold allereerst de verzorging der lichamelijke zieken, die, evenals de kinderen, door niemand liever dan juist door haar wilden geholpen worden. Maar zij had ook een uitnemende kijk op de geesteskranken en wist in de regel aanstonds intuïtief de juiste behandeling voor elk hunner te vinden. Bovendien voorkwam haar scherp inzicht en juist oordeel menige moeilijkheid of wist voor andere spoedig de juiste oplossing te vinden. Door dit alles was zij zowel Blumhardt als zijn echtgenote tot bijzondere steun. Bij de vele zorgen voor de uitgebreide huishouding werd zij geassisteerd door haar zuster Catharina. Later kwam Theodor Brodersen in het Huis wonen, waar hij enkele jaren tevoren genezing had gevonden en in 1855 huwde hij met Gottliebin.

Natuurlijk bleven Blumhardt en de zijnen in hun nieuwe omgeving de zorgen niet bespaard. Bad Boll was een doorgangshuis, waar tal van, onderling zeer verschillende gasten, kort of langer een gemeenschappelijke woning vonden en, daar zij — althans voor een deel — zieken waren, betoonden zij zich niet altijd even gemakkelijk, ook niet in hun onderling verkeer. Daar kwam bij, dat Blumhardt voor hun verzorging en verpleging in toenemende mate aangewezen was op de diensten van personeel, van dienstboden vooral, die hij dikwijls uit medelijden opnam, teneinde hen te helpen. Dat leidde dan wel eens tot moeilijkheden en zelfs tot conflicten en éénmaal vernam hij zelfs, dat som-

migen in zijn huis zich in zedelijk opzicht waren te buiten gegaan. Blumhardt riep toen zijn gezin en medewerkers bijeen en verootmoedigde zich met hen voor God. Het oprechte en ernstige geloof van de leider en zijn staf overwon ook ditmaal: de een na de ander kwamen de schuldigen hem hun misdragingen belijden.

Toen hij ouder begon te worden en reeds jaren in Bad Boll gearbeid had, drukten Blumhardt vooral twee dingen. In de eerste plaats miste hij — gemeenschapsmens als hij was — het levende contact met een gemeente. Maar ten tweede griede het hem ernstig, dat men hem in wijde kring nog altijd bleef zien als een soort wonderdokter, hoewel hij niets minder, niets anders ook wenste te zijn dan Evangelieprediker. De krachten, die God hem schonk vloeiden uit dat Evangelie voort, daarom hinderde het hem altijd, wanneer men toonde, dat centrale feit niet te zien of te begrijpen. Bij dat alles kwam ook, dat hij langzamerhand vele zijner oude vrienden aan de dood moest afstaan. Vooral Gottlieb's heengaan was een zware slag voor hem. Toch bleef hij altijd opgewekt, ijverig en vol geestkracht. De bron, waaruit hij elke dag nieuwe kracht putte was zijn verkeer met de levende God. Dat was het, wat hem sterkte.

De opvoeding en de opleiding van zijn kinderen hield Blumhardt het liefst geheel in eigen hand omdat hij er de grootste waarde aan hechtte, dat zij in zijn geest en in die van zijn arbeid zouden opgroeien. Doch hun onderwijs tót zij het gymnasium konden bezoeken kostte hem veel inspanning en al de weinige, vrije tijd, waarover hij beschikte. Zijn zoons Karl, Christoph en Theophil werden, de een na de ander, tot het gymnasium te Stuttgart toegelaten en doorliepen deze school. Twee hunner gingen daarna theologie studeren; de oudste, Karl, vestigde zich later als fabrikant in de woonplaats van zijn schoonouders.

In de loop der jaren breidde de familiekring in Bad Boll zich voortdurend uit en Blumhardt bleef er tot zijn dood het hoofd en de geestelijke leider der zijnen. Des morgens begon de dag met een ochtendwijding voor de gezinsleden en om acht uur ging Blumhardt dan zijn talrijke gasten aan het gemeenschappelijk ontbijt vóór met zijn gebed en Schriftlezing. Na elk der drie dagelijkse maaltijden ontstonden vaak gesprekken tussen de gastheer en zijn mede-aanzittenden over het gelezene of over vragen, die als vanzelf naar voren kwamen. Vooral de korte „Andachten” van de morgen-godsdienst-oefeningen waren voor velen onvergetelijk. Gedurende de laatste levensjaren van Blumhardt begon zijn zoon Theophil ze op te schrijven en gaf hij ze in jaargangen uit onder de titel: „Dagelijks brood uit Bad Boll”.

Op de patiënten in zijn huis oefende Blumhardt invloed door hen op zijn kamer te ontvangen of door hen te gaan bezoeken in hun ziekenvertrek. Met velen hunner hield hij, ná hun vertrek, nog briefwisseling en hij ontving ook brieven van een groot aantal mensen, die nooit in Bad Boll waren geweest. In zijn studeerkamer had ieder, die daartoe behoefte bezat, toegang voor een persoonlijk gesprek en uiteraard maakten talrijke gasten steeds van die geboden gelegenheid gebruik. Talloos is het

aantal gesprekken, dat daar gevoerd is; buitengewoon groot was de zegen, die de begenadigde geestelijke daar verspreidde. Uit de levensbeschrijving van Zündel zou men een gehele reeks verhalen kunnen overschrijven, die daarvan de treffendste getuigen vormen.

De toenemende correspondentie nam vele avonden en dikwijls zelfs een deel van de nacht in beslag, want naarmate Blumhardt langer in Bad Boll arbeidde werd hetgeen door hem geschiedde meer en meer bekend, óók in het buitenland. De inhoud der vele vertrouwelijke brieven, die hij elke dag ontving bracht Blumhardt aanstonds in zijn gebed, eer hij het antwoord schreef. Zeer vaak werd in zulke brieven zijn voorbede gevraagd voor relaties van de schrijvers of schrijfsters, doch toen het mogelijk werd, te telegraferen, maakte men óók van dit technische hulpmiddel gebruik. In 1879 ontving Blumhardt niet minder dan 1500 telegrammen, waarin zijn hulp en voorbede verzocht werd. Het is onmogelijk, er in deze beknopte levensbeschrijving ook maar iets van te verhalen, hoeveel zegen uit die voortdurende voorbede voortvloeide, doch Zündel zegt, dat wat daarover bekend is — en wat onbekend bleef zal veel méér zijn geweest — een flink boek zou kunnen vullen.

Zoals wij al opmerkten waren er, al de jaren van Blumhardt's werkzaamheid te Möttlingen en Bad Boll velen, die hem voorbij gingen omdat ze hem niet begrepen of begrijpen wilden en er waren ook altijd invloedrijke tegenstanders, die zijn arbeid poogden verdacht te maken, hetzij in de pers, hetzij door het rondstrooien van lasterlijke verhalen. Doch tegenover hen groeide het getal der velen in binnen- en buitenland, wier aandacht getrokken werd en die met grote blijdschap vernamen, hetgeen in de kracht van het geloof werd verkregen en tot stand gebracht. Velen hunner reisden naar Bad Boll om de prediker en zielszorger in eigen omgeving te leren kennen en met hem te spreken. Het grote gezelschap, dat in de eetzaal verenigd werd aan de gemeenschappelijke maaltijden vormde dan ook, vooral in de latere jaren, een sterk internationale kring.

Ook kon Blumhardt er zich niet aan onttrekken, als spreker op te treden en zelfs reizen te maken naar het buitenland. Zo leidde hij te Parijs met de Monods enige bijeenkomsten, bezocht verschillende steden in Zwitserland en Duitsland en kwam ook in Nederland, te Amsterdam. De Duitse Kirchentage zagen hem bijna altijd als gast en spreker en tijdens een groot aantal zendingsefeesten trad hij, als gevierd redenaar, op, altijd getuigend van hetgeen waarvan zijn warm hart vol was. Te Stuttgart, Islingen en Ludwigsburg ging hij een tijd lang vóór in weekdage godsdienstoefeningen.

Laatste jaren en dood

Wegens het klimmen zijner jaren en zijn toenemende zwaarlijvigheid moest Blumhardt tenslotte vooral het reizen sterk verminderen en sindsdien beperkte hij zich tot zijn arbeid in het Huis en zijn werk voor de pers. Zo schreef hij in Bad Boll de derde druk van zijn Handboekje voor de Zendingsgeschiedenis en de Zendingsaardrijkskunde en

reeds in 1864 gaf hij ook een bundel van vijftien Adventspreken uit. Eigenlijk is in dat boek van preken minder sprake dan van godsdienstige verhandelingen, waarin de schrijver vooral „de wederherstelling aller dingen” leerde, zoals hij en anderen die geloofden.

Een jaar later gaf hij voor het eerst zijn Morgenoverdenkingen uit voor een beperkte kring van vrienden en bekenden. In 1868 volgden daarop de „Beschouwingen” voor een groter publiek. Doch zijn laatste en meest bekende werk vormen de „Bladen uit Bad Boll”, die hij van '73 tot '77 wekelijks uitgaf en waarvan de inhoud gevormd werd door een verklaring op het Evangelie naar Mattheus tót de lijdensgeschiedenis. Dat zijn zoon Theophil die arbeid voortzette door de uitgave van het „Dagelijks brood uit Bad Boll” stipten we reeds aan.

Tenslotte dichtte Blumhardt in de loop der jaren nog tal van geestelijke liederen en componeerde voor verscheidene daarvan óók de melodieën, daarmede arbeidende in dezelfde trant als — ongeveer in dezelfde tijd — César Malan in Frankrijk en Jan de Liefde ten onzent. Een dichter in de feitelijke zin was hij niet (evenmin als de beide andere Evangelisten); zijn verzen waren Evangelische liederen, die de grote daden des Heren wensten te prijzen. In Bad Boll zong men ze gaarne en veel.

In 1879 gevoelde Blumhardt, dat hij niet lang meer te leven had en als een wijs Christen begon hij orde op zijn zaken te stellen. Zijn lust en ijver bleven dezelfde, doch zijn lichaamskrachten namen gaandeweg af. Moeilijk viel het hem, telkens méér van zijn geliefde arbeid aan anderen te moeten af-

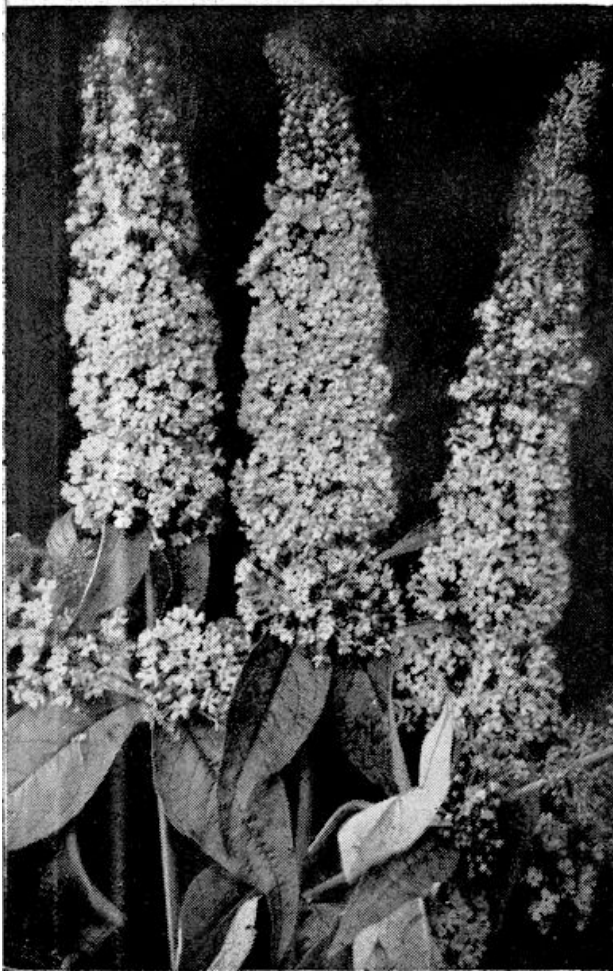
staan, doch de inspanning vermoeide hem te veel, zodat hij er wel toe gedwongen werd, zich te beperken. Met bezorgdheid zagen zijn familieleden en vrienden zijn minder worden aan en verwonderden zich er over dat hij steeds beschikte over de lust en de opgewektheid om bezig te blijven. Blumhardt's eigen houding was die van een wachtend bereid zijn om te sterven, doch zolang hem dat nog vergund was bleef hij belangstellend en hulpvaardig voor ieder, die hem zocht.

Eindelijk hield hij op 15 Februari 1880 zijn laatste preek in Bad Boll en vierde met de zijnen ook het Avondmaal. De volgende Zaterdag bleek hij longontsteking te hebben, doch des avonds sprak hij nog, hoewel zijn inspanning voor ieder zichtbaar was. De dag daarop overviel hem een hevige koorts. Voortdurend herhaalde hij zijn laatste bede: „Uw Koninkrijk kome”.

Toen hij zijn einde voelde naderen riep hij zijn zonen Christoph en Theophil bij zich en legde hen de handen op met de woorden: „Ik zeg u tot overwinnen”.

Bijzonder smartelijk was, dat in deze dagen ook Mevrouw Blumhardt ernstig ziek was. In een verwijderde kamer moest zij stil blijven liggen terwijl haar geliefde echtgenoot zijn laatste uren op deze aarde beleefde en tenslotte rustig overleed.

Op Zaterdag de 25ste Februari werd te Möttlingen het stoffelijk overschot begraven van de zeer begenadigde, trouwe dienaar. Boven zijn graf klonk nog eenmaal het lied, dat hij geschreven had en waarvan hij de inhoud met geheel zijn levensarbeid had wáár gemaakt: „Jezus is Overwinnaar”.

Nu is het de tijd om

HEESTERS

te planten

G. KROMDIJK

Een boom of struik, kunt u als de grote meubelen van de tuin beschouwen. Niet in elke tuin is plaats voor een boom, in de kleine tuintjes zou dan te weinig ruimte voor bloemen overblijven. De meeste bloemgewassen hebben nu eenmaal volle zon nodig. Wel kan men bepaalde gewassen onder bomen en struiken aanplanten, doch dat aantal blijft toch altijd beperkt.

Wanneer men in het hartje van de zomer mooi bloeiende heesters ziet, neemt men zich steeds voor, hiervan enkele soorten in de tuin aan te planten. Heesters kunnen echter niet in het hartje van de zomer worden aangeplant, doch nu is het daarvoor een zeer geschikte tijd.

Lang niet alle hoog groeiende heesters zullen in kleine tuintjes kunnen worden aangeplant, doch allicht kan men

De Buddleya of vliedstruik, een prachtig bloeiende heester.

Foto J. Abbing & Zn